

VRAAG 13

DATUM: 19 dec 2011

RESULTATEN

info@pleegzorgpanel.nl

Gehechtheid en loyaliteit in de Pleegzorg

Binnen pleegzorg spelen gehechtheid en loyaliteit een grote rol.

Loyaliteit

Loyaliteit is een morele verbondenheid, een trouw zijn aan aangegane verbintenissen. Kinderen zijn loyaal naar hun ouders omdat zij de reden zijn van hun bestaan. Pleegkinderen hebben meerdere opvoeders. De loyaliteit naar pleegouders (verworven loyaliteit) is anders dan de zijnsloyaliteit naar de ouders. De loyaliteit naar pleegouders groeit langzaam maar zeker door de jaren. Wanneer kinderen niet beide opvoeders (en dus beide vormen van loyaliteit) een duidelijke plek kunnen geven in hun leven, kan het zijn dat zij emotioneel in grote problemen komen.

Gehechtheid

Hechten is het gevolg van de natuurlijke behoefte van een mens om de nabijheid en veiligheid te zoeken van een of meerdere specifieke personen. Vanuit gehechtheid ontstaat inleving en vertrouwen in andere mensen. Gehechtheid speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling van een kind. Een goede gehechtheid is essentieel voor de emotionele en sociale ontwikkeling van het kind en helpt een kind om een eigen persoonlijkheid te ontwikkelen.

Soms verloopt de gehechtheid niet zoals dit zou moeten. Dit kan komen door problemen bij het kind, maar ook door problemen binnen het gezin of door emotionele problemen bij de ouders. Ook door omstandigheden buiten het kind of gezin kan de gehechtheid verstoord worden, bijvoorbeeld wanneer het kind door omstandigheden langere tijd gescheiden wordt van de ouders.

Gedurende het jaar worden aan het pleegzorgpanel meerdere thema's en vragen voorgelegd. Vraag 13 betrof 'Gehechtheid en loyaliteit in de pleegzorg' en is ingevuld door 42 respondenten. De vragenlijst bestond uit 15 vragen waaronder een aantal meerkeuze- en open vragen. Voor de meerkeuzevragen zijn de percentages berekend. Alle antwoorden op de open vragen zijn naast elkaar gelegd en met behulp van het coderen van de antwoorden geanalyseerd. Deze rapportage geeft weer hoe de respondenten denken over het thema 'Gehechtheid en loyaliteit in de pleegzorg'.

Belangrijkste conclusies

- Problemen die binnen een pleegzorgplaatsing te maken hebben met gehechtheid en loyaliteit worden volgens pleegouders vaak niet als zodanig herkend. Professionals zijn van mening dat deze voldoende worden herkend. Wanneer problemen m.b.t. gehechtheid en loyaliteit wel worden herkend, wordt er vaak onvoldoende naar gehandeld.
- Bijna alle respondenten vinden dat niet alleen professionals maar iedereen die betrokken is bij pleegzorg geschoold zou moeten zijn met betrekking tot de onderwerpen gehechtheid en loyaliteit. De meeste respondenten geven aan dat in de huidige pleegzorgpraktijk de kennis over gehechtheid en loyaliteit te kort schiet.
- Pleegouders hebben, naast behoefte aan kennis, vooral behoefte aan handvatten voor hoe zij kunnen handelen wanneer zij te maken hebben met gehechtheid-, en loyaliteit-problematiek.
- Een besluit tot terugplaatsing wordt vaak niet in goed overleg genomen.
- Een meerderheid van de respondenten vindt het in principe beter om kinderen niet meer terug te plaatsen in het ouderlijk gezin wanneer zij zich gehecht hebben aan leden van het pleeggezin. (Hierbij moet wel de kanttekening worden geplaatst dat er geen biologische ouders in de responsgroep vertegenwoordigd zijn.)
- Er is veel verschil van mening over de vraag wie het beste kan bepalen of een kind zich (goed) gehecht heeft.

Uitkomsten vragenlijst 'Gehechtheid en loyaliteit in de pleegzorg'

1: Achtergronden van de respondenten

Om een beeld te krijgen van het type respondent werd aan hen de vraag gesteld op welke manier zij betrokken zijn bij pleegzorg. Deze vraag is niet zonder problemen beantwoord: Uit de resultaten blijkt dat enkele respondenten die kozen voor de categorie 'ik ben ouder van een pleegkind' in werkelijkheid behoren tot de categorie 'ik ben pleegouder'. De percentages zijn hierop aangepast.

De meeste respondenten zijn pleegouder (78,6%), 9,3% is pleegzorgwerker. 11,9% heeft ingevuld een andere betrokkenheid te hebben, zoals bijvoorbeeld gezinsvoogd, psychotherapeut, beleidsmedewerker of gedragswetenschapper.

Dit betekent dat in de respondentgroep geen pleegkinderen, eigen kinderen en biologische ouders vertegenwoordigd zijn. Bij het interpreteren van de antwoorden is dit een belangrijk gegeven.

Gehechtheid

2: Belang van gehechtheid voor pleegzorg

Op de vraag 'Op welke manier speelt gehechtheid een rol met betrekking tot uw functioneren binnen pleegzorg', antwoorden de meeste respondenten dat gehechtheid een erg grote rol speelt. Veel respondenten vinden in dit verband de veiligheid en de kennis over de voorgeschiedenis erg belangrijk. Ook wordt benoemd dat de (pleeg)ouder zelf veilig gehecht moet zijn wanneer men wil dat het kind zich ook veilig hecht.

Enkele respondenten geven aan dat gehechtheid de kern is waar alles om zou moeten draaien.

"Het is een rode draad bij alles wat ik doe: bij het mede bepalen van koersen voor kinderen, bij het volgen van de ontwikkeling van kinderen en in het meedenken met verzorgers over hoe ze met de kinderen omgaan opdat de hechting wordt hersteld en bevordert."
(pleegzorgwerker)

Veel pleegouders krijgen met gehechtheidproblemen te maken. Daarnaast geven betrokkenen binnen pleegzorg aan dat gehechtheid iets is om met elkaar op te bouwen. In het begin is het zoeken naar manieren om gehechtheid te bevorderen. De verwachtingen in het begin moeten echter niet te hoog zijn, hechting is een langdurig proces. Een pleegouder geeft aan dat hechtingsschade levenslang is. De pleegouder ziet het beperken van de schade als belangrijkste rol van de pleegouder.

"In de loop der jaren heb ik geleerd om niet te veel te verwachten van pleegkinderen wat betreft hechting. Ik heb er geen last van als kinderen moeilijk hechten, vind het vaak sneu voor hen." (pleegouder)

3: Herkenning problematiek gehechtheid

Gevraagd is of, naar de mening en ervaring van de respondenten, de problematiek omtrent gehechtheid van pleegkinderen herkend wordt. Hierbij geeft een kleine meerderheid, 52,4%, aan dat de problematiek herkend wordt. Er is daarbij een opmerkelijk verschil tussen de antwoorden van pleegouders en van professionals: Bijna alle professionals geven aan dat de problematiek voldoende herkend wordt binnen de pleegzorg. Minder dan de helft van de pleegouders (42,4%) deelt deze mening.

57,6% van de pleegouderrespondenten geeft aan dat de problematiek die betrekking heeft op gehechtheid niet voldoende wordt herkend.

Meerdere respondenten vinden dat de problematiek onderschat wordt. Er wordt bijvoorbeeld pas in een (te) laat stadium aandacht aan geschonken. Diverse pleegouders geven aan dat pleegzorgwerkers en medewerkers van Bureau Jeugdzorg onvoldoende deskundig zijn op het gebied van gehechtheid. Sommigen vragen zich af of binnen pleegzorg in het algemeen voldoende kennis aanwezig is over dit onderwerp. Meerdere pleegouders kunnen bijvoorbeeld voor vragen over gehechtheid niet terecht bij hun pleegzorgwerkers, omdat deze over onvoldoende kennis beschikken.

'Onze ervaring tot nog toe is dat je veel zelf moet ontdekken en organiseren, niet alleen op het gebied van hechting maar op velerlei gebied.' (pleegouder)

Volgens sommige pleegouders wordt daarnaast te veel naar het gedrag gekeken in plaats van naar de achterliggende problemen. Pleegouders geven aan dat er binnen pleegzorg meer vertrouwen moet komen en aandacht besteed moet worden aan de signalen die kinderen afgeven met betrekking tot gehechtheid.

'Ik heb bij aanvang van de plaatsing diverse malen signalen gegeven wat er in mijn ogen opmerkelijk was. Dit is door de hulpverlening niet opgepikt als hechtingsproblematiek. Waardoor er pas in een te laat stadium iets mee gedaan is.' (pleegouder)

Omgekeerd vraagt een gezinsvoogd zich af of pleegouders voldoende kennis hebben over deze thematiek en of zij de gevolgen van een verstoorde gehechtheid voldoende begrijpen.

Een belangrijk signaal wordt gegeven door een aantal respondenten die aangeeft dat de problematiek met betrekking tot gehechtheid wel erkend wordt, maar dat er niets mee gebeurt. Als oorzaken worden aangewezen:

- gebrek aan deskundigheid
- moeilijkheid om een juiste behandelmethode te kiezen
- (te veel) rekening houden met rechten van ouders
- de bureaucratie bij pleegzorginstellingen en Bureau Jeugdzorg

4: Overleg over gehechtheid

De problematiek rondom gehechtheid van het pleegkind/de pleegkinderen is regelmatig gespreksonderwerp, vindt 42,9% van de respondenten. Alle pleegzorgwerkers geven aan dat zij regelmatig het onderwerp gehechtheid bespreken.

'Bij elk kind wat betrokken is bij (gedwongen) hulpverlening moet dit zelfs regelmatig aan bod blijven komen.' (gezinsvoogd)

35,7% van de respondenten (voornamelijk pleegouders) geeft aan dat de problematiek rondom gehechtheid alleen wordt besproken wanneer er duidelijke problemen zijn. Voor pleegouders is het vaak lastig om aan betrokken hulpverleners duidelijk te maken dat bepaalde problematiek voortkomt vanuit (problemen met) gehechtheid.

'Pas toen we er zelf herhaaldelijk mee kwamen. Pas toen we om een diagnose bij kinderpsychiatrie hebben gevraagd (en gekregen), en ook daarna werd er eigenlijk nauwelijks over gesproken, alleen in geval van duidelijke problemen. Ik had er graag preventief meer aandacht aan willen besteden, vooral omdat je weet dat meer dan 30% van de plaatsingen wordt afgebroken, en ook omdat ik weet en voel hoever je als pleegouder gaat (soms te ver, met te hoge belasting voor jezelf en je gezin).' (pleegouder)

Tot slot heeft een deel van de respondenten (allen pleegouders) ingevuld dat zij (bijna) nooit het onderwerp gehechtheid bespreken. In totaal wordt bij 27% van de pleegouders het onderwerp niet besproken. Een pleegouder geeft bijvoorbeeld aan dat Bureau Jeugdzorg hier geen verstand van heeft en dat het onderwerp juist ontweken wordt.

5: (Extra) Scholing gehechtheid

De volgende vraag werd aan de respondenten voorgelegd: "Vindt u dat er op het gebied van gehechtheid (extra) scholing nodig is om goed te kunnen functioneren binnen pleegzorg?"

Maar liefst 95.2% van de respondenten gaf aan dat iedereen die betrokken is bij pleegzorg (enigszins) geschoold moet zijn met betrekking tot gehechtheid. Slechts een klein deel van de respondenten vindt dat alléén professionals geschoold moeten zijn. Wanneer er naar de praktijk en ervaringen gekeken wordt, vindt een ruime meerderheid, 66,7%, dat het huidige kennisniveau (te) vaak tekort schiet. Alle pleegzorgwerkers bevestigen dit.

Er wordt diverse malen aangehaald dat kennis alleen niet voldoende is. Zo wordt er genoemd dat de kennis vaak te algemeen is, het probleem niet altijd erkend wordt, hulpverleners inzicht missen, kennis niet overgedragen wordt en dat het een ingewikkeld en groot onderwerp is. Er zijn verschillende signalen dat er te weinig structurele en proactieve aandacht is en dat er teveel wordt gereageerd op actueel probleemgedrag van pleegkinderen. Pleegouders zijn niet altijd op zoek naar algemene theorie, maar zoeken meer naar handvatten voor de praktijk: hoe kunnen ze omgaan met de specifieke problemen die zich afspelen in een pleeggezin? Daarnaast is het een onderwerp waar iedereen altijd over kan blijven leren, zowel (nieuwe) collega's als (nieuwe) pleegouders.

'Er is wel kennis maar het is zo'n ingewikkeld proces en groot onderwerp. Bovendien zijn er ook nieuwe ontwikkelingen en die blijven vaak ergens hangen en komen m.i. te weinig op de werkvloer of bij pleegouders terecht. Daar waar het wel terecht zou moeten komen.'
(pleegzorgwerker)

Tot slot heeft 26,2% ingevuld dat men over het algemeen voldoende kennis heeft over gehechtheid. Volgens verschillende betrokkenen is het mogelijk om een cursus te volgen waarin gehechtheid en loyaliteit belangrijke onderwerpen zijn.

Loyaliteit

6: Loyaliteit

De zesde vraag van de vragenlijst luidde: 'op welke manier speelt loyaliteit een rol met betrekking tot het functioneren?'

Het grootste gedeelte van de respondenten is van mening dat loyaliteit altijd een rol speelt en moet spelen. De volgende citaten illustreren de rol die loyaliteit speelt.

'Onze pleegdochter voelt dit vooral rond Vader- en Moederdag, temeer omdat ze op school maar voor 1 papa en 1 mama iets mogen maken, zij wil dit aan pleegouders geven. Ouders, vooral moeder, is heel boos geworden. N.a.v. deze gebeurtenis hebben we hier op school een gesprek over aangevraagd en nu mag ze 2x mama kado maken en 2 x papa kado. Verder willen wij dat ze ons gewoon bij de voornaam noemt en dat ze regelmatig iets opstuurt naar papa en mama. Wij stimuleren dit zeer actief en voorkomen op deze wijze loyaliteitsproblemen.' (pleegouder)

'Loyaliteit is altijd aanwezig, daar moet ruimte en aandacht voor zijn. De kunst is om het kind te helpen loyaal te zijn aan ouders en toch te kunnen hechten in het pleeggezin. De kunst is ook om van ouders hiervoor toestemming te krijgen'. (pleegouder)

'Kinderen zijn onvoorwaardelijk loyaal (ook als ze boos, verdrietig, angstig zijn, etc.) Als een pleegouder een kind dusdanig wil beschermen waardoor het kind het gevoel krijgt niet de ruimte te hebben om zijn ouder te mogen zien dan wordt het beschadigd' (gezinsvoogd).

Verschillende respondenten geven aan dat er sprake is van dubbele loyaliteit en dat loyaliteit naar de pleegouders groeit met de jaren. Er kunnen, volgens sommige pleegouders, problemen ontstaan als loyaliteit naar pleegouders ondergeschikt wordt gemaakt aan de loyaliteit met de biologische ouders.

'Helaas weet ik van zeer nabij dat de loyaliteit naar pleegouders ondergeschikt wordt gemaakt aan de loyaliteit met de eigen ouders. Dat is geestelijk geweld voor een kind, die een andere loyaliteitsbeleving heeft.' (pleegouder)

Sommige respondenten geven aan geen problemen te hebben met betrekking tot loyaliteit en ook geeft een enkeling aan dat loyaliteit geen rol speelt.

7: Herkenning problematiek loyaliteit

De volgende vraag was 'Wordt naar uw mening en ervaring de problematiek van pleegkinderen die direct betrekking heeft op loyaliteit voldoende herkend binnen pleegzorg?'

De helft van de respondenten vindt dat de problematiek van pleegkinderen, die direct betrekking heeft op loyaliteit, voldoende wordt herkend binnen pleegzorg.

De andere helft van de respondenten geeft aan dat de problematiek onvoldoende wordt herkend. Verschillende groepen respondenten wijzen daarbij naar elkaar: Een professional is van mening dat verschillende pleegouders 'er niet aan willen' dat pleegkinderen loyaal zijn aan hun ouders. In sommige gevallen is het namelijk lastig handelen, bijvoorbeeld wanneer er sprake is geweest van mishandeling van het pleegkind door de biologische ouders. Pleegouders noemen dat de signalen van problematiek mbt loyaliteit niet worden herkend door begeleiders wegens gebrek aan deskundigheid.

Een pleegzorgwerker plaatst de kanttekening dat de verschillende betrokkenen binnen pleegzorg

(ouder, pleegouder, begeleider en gezinsvoogd) het niet altijd eens zijn over het onderwerp loyaliteit: er zijn verschillende belangen die een rol spelen waardoor er discussie kan ontstaan. Andere respondenten geven aan dat er binnen pleegzorg te makkelijk met de problematiek wordt omgegaan en de zorgen met betrekking tot loyaliteit onvoldoende wordt gedeeld. Volgens verschillende respondenten is meer begeleiding bij loyaliteitsprocessen mogelijk:

"Ik denk dat er nog veel meer geïnvesteerd zou kunnen worden in de begeleiding van ouders in het vormgeven van ouderschap op afstand. Tevens is het vaak lastig voor direct betrokkenen bij het pleegkind om voldoende ruimte te hebben voor de beleving van de ouders en hun gedrag positief te labelen. Ook hier zou meer (deskundige) begeleiding wenselijk zijn. Als laatste zie ik ook dat er vaak geworsteld wordt met het adequaat vormgeven van een bezoeksregeling voor zowel kind als ouder(s) en de inschatting wat het betekent voor een kind om te gaan slapen bij een ouder waar het een (traumatische) geschiedenis mee heeft, ongeacht hoe de ouder nu veranderd is." (psychotherapeut)

8: Overleg loyaliteit

Er is gevraagd of de (problematiek rondom) loyaliteit van het pleegkind/ pleegkinderen regelmatig wordt besproken tijdens overleg.

Een ruime meerderheid van de respondenten (60%), (waaronder alle professionals) zegt dat de problematiek rondom loyaliteit van het pleegkind/ de pleegkinderen regelmatig wordt besproken. Een gezinsvoogd geeft als toelichting dat het een 'must' is. Er wordt genoemd dat voor kinderen die niet thuis wonen loyaliteit een erg grote rol speelt. Zij willen contact met biologische ouders en daar moet rekening mee gehouden worden. Volgens een pleegzorgwerker komt in elke evaluatie de bezoeksregeling (van en naar biologische ouders) aan de orde.

'Als wij merken dat dit een probleem vormt, maken wij het bespreekbaar. Tevens worden we vaak om advies gevraagd, met name rond het vormgeven van een bezoeksregeling. Ook doen wij wel een en ander in gesprekken met pleegkinderen en hun ouders over de gedeelde geschiedenis en de keuzes die zijn gemaakt.' (psychotherapeut)

51,5% van de pleegouders, heeft aangegeven dat de problematiek rondom loyaliteit niet regelmatig wordt besproken tijdens overleg. Als er overleg plaatsvindt wordt er over de behoefte van de ouders gesproken en niet wat het doet met de pleegkinderen en de manier waarop ze loyaal zijn aan hun ouders.

'Ik word er niet serieus in genomen. Seinen die ik geef op problemen die loyaliteitsproblemen kunnen veroorzaken worden niet serieus genomen.' (pleegouder)

'Een enkele keer prima. Gezinsvoogden hebben in het gunstigste geval de klok horen luiden. Heel ver onder de maat komt ook vaak voor. Het doet mij pijn en ik denk dan: wat ingewikkeld voor dit kind.' (pleegouder)

9: (Extra) Scholing loyaliteit

Dit onderwerp omvat de vraag of er op het gebied van loyaliteit (extra) scholing nodig is om goed te kunnen functioneren binnen pleegzorg.

95.2% van de respondenten is van mening dat iedereen die betrokken is bij pleegzorg enigszins geschoold moet zijn met betrekking tot loyaliteit. Slechts een klein deel van de respondenten vindt dat niet nodig.

De ervaring van een meerderheid (57,1%) van de respondenten is, dat het huidige kennisniveau vaak tekort schiet. Er wordt genoemd dat er te weinig inzicht is in de effecten van de houding van biologische ouders op de emotionele gesteldheid van het kind. Tevens is er te weinig kennis van begeleidingsmogelijkheden van biologische ouders. Praktijkvoorbeelden kunnen de situatie erg verduidelijken. Ook wordt er door een pleegouder aangegeven dat er veel meer spontaan over loyaliteit gesproken mag worden door hulpverleners. Dat is beter dan er pas over praten als er al problemen zijn.

'Ook over dit thema kan ieder altijd blijven leren. Ieder individueel kind en de volwassenen om het kind heen moeten hier hun weg in vinden.' (pleegzorgwerker)

Tot slot geeft 35.7% van de respondenten aan dat men voldoende kennis heeft.

Verbinding tussen de begrippen: gehechtheid en loyaliteit

10: Begrippen gehechtheid en loyaliteit

Over de begrippen loyaliteit en gehechtheid werden twee beweringen aan de respondenten voorgelegd:

Bewering A. Gehechtheid en loyaliteit hebben in de praktijk niet automatisch met elkaar te maken. De problematiek is anders en dient onafhankelijk van elkaar te worden bekeken.

Bewering B. Gehechtheid en loyaliteit hebben heel veel met elkaar te maken. Wanneer het met het ene niet goed gaat, heeft dat meteen gevolgen voor het ander.

Percentages

Mening respondenten	Percentage respondenten die deze mening hebben
Bewering A is meer waar dan bewering B	66,7%
Bewering B is meer waar dan bewering A	33,3%

Naast het kiezen voor een van de twee stellingen als "meer waar" kon men ook een toelichting geven op de keuze. Even belangrijk als de percentages zijn bij deze vraag waarschijnlijk de redenen voor de keuze.

Een ruime meerderheid (66.7%) vond dat de problematiek van gehechtheid en loyaliteit anders is en onafhankelijk van elkaar dient te worden bekeken. Volgens een pleegouder staat het niet goed verlopen van het hechtingsproces los van loyaliteit. Hierbij geeft hij als voorbeeld dat als een ouder overlijdt tijdens de 'hechtingsperiode' en het kind niet goed wordt opgevangen, dit los staat van loyaliteit. In de praktijk hebben ze dus niet automatisch met elkaar te maken, maar een slechte gehechtheid beïnvloedt wel het ontstaan van verworven loyaliteit. Ook wordt er genoemd dat de twee onderwerpen apart kunnen voorkomen, maar dat er ook aandacht moet zijn voor de combinatie van beide.

'Het zijn twee totaal verschillende zaken. Juist het feit dat de jeugdzorg dit niet erkent heeft in onze situatie veel verdriet veroorzaakt' (pleegouder)

'Omdat beide onderwerpen ook los kunnen voorkomen, dienen zij naar mijn mening apart benaderd te worden, maar dient ook aandacht voor de combinatie te zijn. Ik schat in dat bij meer dan de helft van de pleegkinderen een combinatie aanwezig zal zijn'. (pleegouder)

33.3% vindt dat gehechtheid en loyaliteit heel veel met elkaar te maken hebben. Wanneer het met het ene niet goed gaat heeft dat meteen gevolgen voor het ander. Opvallend is dat alle pleegzorgwerkers er zo over denken. Beide begrippen hebben betrekking op individuele interne processen van kinderen en mensen om hen heen. Ook kan loyaliteit naar eigen ouders het hechten in de weg staan wanneer ouders negatief zijn over pleegouders of niet achter de plaatsing staan.

'We kunnen een kind niet in stukjes bekijken, het is een geheel en beide aspecten hebben aandacht nodig bij een uithuisplaatsing' (pleegouder)

'Beide begrippen hebben betrekking op individuele interne processen van kinderen en mensen om hen heen; daarom kan je het niet uitsplitsen' (pleegzorgwerker).

Terugplaatsing

11: Effect van loyaliteit bij een pleeggezinplaatsing

Deze vraag is helaas foutief gesteld. Deze vraag had specifiek in het teken moeten staan van een terug naar huis plaatsing en is nu te algemeen gesteld. De resultaten van deze vraag zijn samengevoegd met die van vraag 6, die eenzelfde strekking heeft.

12: Terugplaatsing

Stelling: Een terugplaatsing zou niet meer mogelijk moeten zijn als het pleegkind zich heeft gehecht aan leden van het pleeggezin.

Een meerderheid van de respondenten, 69%, is van mening dat (in principe) een terugplaatsing

niet meer mogelijk moet zijn als het pleegkind zich heeft gehecht aan leden van het pleeggezin. 83% van hen vindt wel dat hierop uitzonderingen gemaakt moeten kunnen worden. Respondenten noemen dat er voornamelijk gekeken moet worden naar de ontwikkeling van het kind. Hierbij is een veilige gehechtheid het belangrijkste. Aangegeven wordt dat terugplaatsing een breuk in de gehechtheid betekent en een trauma oplevert voor het kind.

Daarnaast vinden sommige respondenten dat wanneer ouders hun uiterste best hebben gedaan, doelen behaald hebben en een goede band via bezoeken hebben opgebouwd met het kind, er een uitzondering gemaakt kan worden. Wel zou er een maximale termijn gesteld dienen te worden aan het nemen van een definitief besluit of het kind wordt teruggeplaatst of niet.

'Ook dit draait niet alleen om de hechting, de periode dat een kind samen met ouders heeft gewoond en de periode dat een kind uit huis is moeten hierin mee genomen worden. Maar ook of ouders in de tussenliggende periode aan hun eigen problematiek hebben gewerkt en klaar zijn om de kinderen toekomst te bieden. Ouders moeten zich ook realiseren dat je kinderen niet jaren kan parkeren om dan weer ouder te gaan spelen.' (pleegouder)

'Ik hecht veel belang aan een vaste basis en continuïteit bij (pleeg)ouders. In de praktijk kunnen er overwegingen spelen waardoor dit uitgangspunt toch ter discussie komt te staan' (pleegzorgwerker).

31% van de respondenten geeft aan dat een terugplaatsing (in principe) mogelijk moet zijn ook wanneer het pleegkind zich heeft gehecht aan leden van het pleeggezin. Wanneer een kind veilig gehecht is, is het ook in staat om weer nieuwe gehechtheidsrelaties aan te gaan. Dit moet overigens wel in goede harmonie gebeuren anders kan het schadelijk zijn voor de verdere ontwikkeling van het kind.

13: Bepaling goed gehecht

Op de vraag 'Wie (welke persoon of personen) kan volgens u het beste bepalen of een kind goed gehecht is?' wordt door de respondenten zeer divers geantwoord. Er is een verschil op te merken tussen pleegouders en professionals. De professionals vinden dat voornamelijk een onafhankelijke deskundige die op voldoende afstand staat het beste kan beoordelen of het kind goed gehecht is. Daarnaast noemen ze dat samenwerking met de gezinsvoogd, gedragswetenschapper en pleegouder van belang is.

'Iemand met verstand van zaken en een goede afstand van het systeem' (pleegzorgwerker)

'Een onafhankelijke (goede) onderzoekster, samen met gezinsvoogd, pleegzorgwerker, gedragsdeskundigen. Als je je eigen motivaties maar niet mee laat slepen'. (gezinsvoogd).

Pleegouders vinden vooral dat de direct betrokkenen, met zichzelf voorop gesteld, het beste kunnen bepalen of een kind goed gehecht is. De andere direct betrokkenen zijn professionals zoals de pleegzorgwerker en orthopedagoog. Tevens vinden veel pleegouders dat een combinatie van direct betrokkenen, namelijk de pleegouder, pleegzorgwerker, Bureau Jeugdzorg en de

biologische ouders, samen moeten bepalen of het kind goed gehecht is. Tot slot vinden meerdere pleegouders dat het kind dit zelf, in samenspraak met pleegouder, het beste kan bepalen.

'Het kind zelf!! en deskundigen, maar volledig gebaseerd op een uitgebreid onderzoek naar de mening van pleegouders en andere belangrijke personen uit het netwerk' (pleegouder)

'Het kind zelf en degene die het grootste deel van de zorg/opvoeding heeft!' (pleegouder).

14: Onderlinge relatie ouders en pleegouders

Deze vraag onderzocht, in de vorm van een stelling, de relatie tussen de kwaliteit van de relatie tussen ouders en pleegouders en het gemak waarmee een besluit tot terugplaatsing te nemen is. Een goede relatie nastreven tussen ouders en pleegouders lijkt van belang in het kader van het nemen van een besluit tot terugplaatsing. Uit de resultaten blijkt namelijk dat 69,0% van de respondenten vindt dat hoe beter de onderlinge relatie tussen ouders en pleegouders is, hoe makkelijker het gezamenlijke besluit tot terugplaatsing genomen kan worden. Hieronder vallen alle pleegzorgwerkers.

De overige 31,0% zegt dat een besluit tot terugplaatsing niet makkelijker wordt naar mate de onderlinge relatie tussen ouders en pleegouders beter is.

15: Besluit terugplaatsing

Aan de respondenten is de volgende stelling voorgelegd: 'Het besluit tot terugplaatsing wordt meestal in goed overleg met alle partijen genomen.'

47,7% van alle respondenten vindt dat zij te weinig ervaring hebben om mee te kunnen praten over dit onderwerp. 63,6% van de respondenten die wel voldoende ervaring hebben, is het niet eens met deze stelling. Deze respondenten geven aan dat de pleeggezinnen weinig of geen enkele stem hebben in de terugplaatsing, dit is geheel aan Bureau Jeugdzorg. Ook wordt er genoemd dat door de grote invloed van Bureau Jeugdzorg de terugplaatsing op een onprofessionele wijze kan gebeuren. Een pleegouder maakt zich bijvoorbeeld zorgen over de continuïteit van de beslissingen bij Bureau Jeugdzorg. Hierbij vinden pleegouders dat het belang van het kind te weinig centraal wordt gesteld.

'Helaas is dit bij ons vaak niet het geval, een nieuwe voogd kan een heel traject omgooien. Dit is niet altijd in het belang van het kind. Soms is terugplaatsing meer in het belang van de ouder'. (pleegouder).

Tot slot geeft 36,4% van de respondenten, die ervaring hebben op dit gebied, aan dat zij het er mee eens zijn dat het besluit tot terugplaatsing meestal in goed overleg met alle partijen wordt genomen.

'Voor mijn eigen caseload weet ik dat dit in goed overleg gebeurt ofwel dat een rechter beslist nadat ieder goed is gehoord. Ik weet niet of het altijd goed gebeurt. Diverse signalen duiden op het tegendeel.' (pleegzorgwerker)

Samenvatting

Duidelijk is geworden dat zowel pleegouders als professionals gehechtheid en loyaliteit belangrijke thema's vinden en dat gehechtheid en loyaliteit een grote rol spelen binnen pleegzorg. Dit is waarschijnlijk ook de reden voor het feit dat respondenten veel gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid tot het geven van een toelichting bij de meerkeuzevragen.

Bij het lezen van de resultaten is het belangrijk er rekening mee te houden dat kinderen (zowel pleegkinderen als eigen kinderen van de pleegouders) en ouders van pleegkinderen in dit onderzoek niet aan het woord geweest zijn. Deze doelgroepen hebben mogelijk een eigen, andere, kijk op de thema's loyaliteit en gehechtheid.

Enige opvallende getallen:

Vanwege het aantal respondenten (42) is het niet mogelijk om genoemde percentages te generaliseren naar alle betrokkenen in de pleegzorg, ze geven echter wel een beeld van de meningen in de responsgroep.

- 47,6% van alle respondenten geeft aan dat de problematiek die betrekking heeft op gehechtheid niet voldoende wordt herkend, bij loyaliteit vindt 50% dit.
- Alle pleegzorgwerkers geven aan dat zij de onderwerpen gehechtheid en loyaliteit regelmatig bespreken. Echter: 42,4% van de pleegouders geeft aan dat alleen gebeurt wanneer er duidelijke problemen zijn rondom gehechtheid en 27% van hen geeft aan dat gehechtheid bijna nooit gespreksonderwerp is. 51,5% van de pleegouders geeft aan dat het thema loyaliteit niet regelmatig wordt besproken.
- Bijna alle (95,2%) respondenten zijn van mening dat iedereen die betrokken is bij pleegzorg enigszins geschoold moet zijn met betrekking tot gehechtheid en loyaliteit en niet alleen de professionals.
- Een grote meerderheid (66,7% van de respondenten) vindt dat het huidige kennisniveau omtrent gehechtheid (te) vaak tekort schiet. Voor loyaliteit vindt 57,1% van de respondenten dit.
- Een meerderheid van de respondenten, 69%, is van mening dat in principe een terugplaatsing niet meer mogelijk moet zijn als het pleegkind zich heeft gehecht aan leden van het pleeggezin.
- 63,6% van de respondenten die ervaring hebben met terugplaatsing geeft aan dat de beslissing tot terugplaatsing niet in goed overleg tussen betrokkenen wordt genomen.

Gehechtheid

Volgens het grootste gedeelte van de respondenten speelt gehechtheid een grote rol bij het functioneren binnen pleegzorg. Hierbij gaat het over het belang van veiligheid, de kennis over de voorgeschiedenis van het kind en de gehechtheid van de pleegouders zelf. Binnen pleegzorg is er

vaak sprake van gehechtheidsproblematiek. Deze problematiek wordt volgens pleegzorgwerkers wel, maar volgens pleegouders vaak niet voldoende herkend. En als het wordt herkend, wordt er niet altijd wat mee gedaan.

Gebrek aan deskundigheid op dit thema binnen pleegzorg (met name bij de professionals) wordt als een oorzaak aangewezen. De meeste respondenten zijn van mening dat iedereen geschoold zou moeten zijn met betrekking tot gehechtheid. Er is hier nog een wereld te winnen volgens velen. Pleegouders vinden dat de direct betrokkenen, met zichzelf vooropgesteld, en het kind zelf het beste kunnen bepalen of het kind gehecht is. Professionals geven aan dat dit beter bepaald kan worden door een deskundige op afstand. Zij noemen de pleegouders nauwelijks.

Loyaliteit

Volgens de meeste respondenten speelt loyaliteit altijd een rol bij een pleegzorgplaatsing. Het gaat om de inhoud van de relatie die pleegkinderen met diverse belangrijke mensen in hun leven hebben, met name met hun ouders en pleegouders. Omdat loyaliteit een belangrijke rol speelt binnen pleegzorg, vindt de meerderheid van de respondenten (95%) dat iedereen die bij pleegzorg betrokken is, ook in deze thematiek geschoold zou moeten zijn. Een meerderheid geeft aan dat het huidige kennisniveau (te) vaak tekort schiet. Dit blijkt ook uit het feit dat vele respondenten aangeven dat problematiek rondom het thema loyaliteit onvoldoende herkend wordt of dat er onvoldoende op ingespeeld wordt.

Relatie tussen gehechtheid en loyaliteit

Gehechtheid en loyaliteit zijn begrippen met een verschillende betekenis die in de pleegzorgpraktijk zeer veel met elkaar te maken hebben. Problematiek bij kinderen kan vaak met beide thema's in verband worden gebracht. Toch hebben gehechtheid en loyaliteit ook los van elkaar aandacht nodig, want ook bij een goede gehechtheid kunnen op het vlak van de loyaliteit problemen bestaan en andersom.

Vervolgvragen

De uitkomsten van dit onderzoek maken duidelijk dat het belangrijk is dat de thema's gehechtheid en loyaliteit in de pleegzorg extra aandacht krijgen. Uit de resultaten blijkt dat velen in de praktijk met verschillende dilemma's worstelen. Door deze resultaten dienen zich echter ook nieuwe vragen aan. Enkele van deze vragen zijn:

1. Een aantal doelgroepen is niet bereikt. Om een goed overzicht te krijgen is het belangrijk te weten hoe pleegkinderen, eigen kinderen van pleegouders en ouders van pleegkinderen over de thema's gehechtheid en loyaliteit denken. Hoe bereiken we deze doelgroepen?
2. We zien dat pleegouders en professionals soms verschillende percepties hebben van de wijze waarop gehechtheid en loyaliteit aandacht krijgen. Waardoor komen deze verschillen en hoe kunnen deze meer in overeenstemming worden gebracht?
3. Pleegouders wensen meer duidelijkheid omtrent de manier waarop zij om kunnen gaan met problematiek die te maken heeft met gehechtheid en loyaliteit. Hoe zouden deze handvatten er concreet uit kunnen zien?
4. Hoe zou de door alle respondenten gewenste kennisverbreding in de praktijk gerealiseerd kunnen worden?
5. De uitkomsten roepen vragen op over de terugplaatsing van pleegkinderen in het eigen gezin: hier is volgens respondenten nog veel aan te verbeteren. Op welke wijze zou dit in de praktijk vorm kunnen krijgen?

Beantwoording van deze vragen kan een belangrijke aanzet geven voor constructieve verbeteringen in de pleegzorgpraktijk. Alle pleegzorgbetrokken partijen dragen hierin een deel van de verantwoordelijkheid en kunnen door extra inspanningen en via onderling overleg beweging en nieuwe mogelijkheden creëren. Verschillende onderdelen kunnen mogelijk ook belicht worden in vervolgonderzoek van het Landelijk Pleegzorg Panel.

December 2011

Dit verslag is tot stand gekomen in een samenwerking tussen Stichting Alexander en het team Landelijk Pleegzorg Panel.